

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

ЗА СРБИЈУ 6 ДИИ. МЕСЕЧНО

ОД ЈЕДНОГА ВРОЈА 0·40 ДИИ.

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САЗЕЗА 15 ДИИ. МЕСЕЧНО

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

РАНКО ПЕТРОВИЋ, ДОВРОСЛАВ РУЖИЋ, ЉУБ. П. ЋИРИЋ.

БРОЈ 143

ЧЕТВРТАК 2 МАЈА 1891

ГОДИНА I

104 САСТАНАК

23 марта 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катич

СЕКРЕТАР

Љуб. Јоксимовић.

(НАСТАВАК)

(Молбе и жалбе)

Известилац чита:

Александер Отроковић, помоћник алексиначке болнице, моли за указну службу.

Решено: Не спада у круг скупштинског рада, за то одбор налази, да ову молбу не износи пред Скупштину.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Стеван Мишић, из Крепољина, моли да буде ослобођен новчане казне.

Решено: Да се не износи пред Скупштину (чл. 94. тач. 3. пословника).

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Коста Цветковић војни инвалид из Жабара, моли да му се наплати дуг од дужника.

Решено: Ненадлежно се обратио молилац Скупштини, зато је одбор мњења: да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Никола Марјановић срески писар у пензији из Пожаревца, моли да му се исплати попутина и подвозни трошак за време српско-бугарског рата.

Решено: Ненадлежно је ова молба поднешена, зато је одбор мњења: да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Сибин Милић из Ласова, ср. бољ. моли, да му се не продаје имање за дуг упр. фондова.

Решено: Не спада у круг скупштинског рада, за то је одбор мњења да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Паун Мутавчић из Драглице (срез златибор. окр. ужички) моли да буде ослобођен од извесне казне.

Решено: Молилац се ненадлежно обратио Скупштини, за то је одбор мњења: да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Сељани села Трубаревца моле да се заштити њихово право својине на извесну земљу, која је у спору.

Решено: Молба ова спада у круг судске власти; за то је одбор мњења, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Вићентије Ђировић учитељ Цветановачки (окр. ваљ.) моли да му се године привременог учитељства урачунају у године сталне службе.

Решено: По закону не могу се привремене године службе рачунати у сталне. То је одбор мњења, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Трајило Бугариновић из Кривеља у срезу зајечарском окр. приоречког, моли да не траже од њега порезу, коју је као бив. кмет упропастио.

Решено: Одбор сматра да овој молби нема места због чега на основу 94. чл. пословника предлаже Скупштини, да преко исте пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Сељани из Калиновца у ср. тамнавском окр. ваљевског жале се против наредбе среског начелника да довлаче камен и калдрмишу пут.

Решено: Да се не износи пред Скупштину (чл. 94. тач. 3. пословника).

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита:

Вујица Шујдовић из Гугља у ср. пожешком, окр. ужичког, жали се против полицијске власти, која му је продала имање.

Решено: Пошто се жалилац ненадлежно обратио Народној Скупштини то се преко ове молбе прелази на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита:

Јаков Шујдовић из Гугља у ср. пожешком, окр. ужичког, жали се против полицијске власти, која му је продала имање.

Решено: Жалилац се ненадлежно обратио Скупштини, зато се прелази преко ове жалбе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Сељани села Габровца, моле да се процени земљиште, на коме станују, те да исто исплате држави.

Решено: По овоме донето је решење Народне Скупштине.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја)

Известилац чита:

Сељани из Малог Врпоља у ср. запаљеном окр. топличког, моле да се не забрањује, да своју гору довлаче својим кућама.

Решено: На основу чл. 94. тачке 3. пословника не заслужује, да се износи пред Скупштину.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Арон Костић из Обреновца, моли, да му се уваже године службе, што је провео као учитељ на страни и као привремени учитељ у Србији.

Решено: По закону не могу се уважавати године, које је молилац провео у Аустрији као учитељ, тако и оне, које је у Србији провео као привремени. Зато је одбор мишљења да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Јован Буђевац и још њих 32 грађанина из Крагујевца, моле да се периодске повишице наставника средњих завода услове успехом ђака.

Решено: Пошто ова молба садржи предлог, а само посланици на то имају права, то је одбор је мишљења да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Марија удова Саве Бугарског из Београда, моли за државну помоћ.

Решено: Молитељки се издаје помоћ од управе железнице у 30 динара месечно. Зато одбор предлаже да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Радован Гвозденовић и други бегунци из Турске моле за државну помоћ.

Решено: Молилац се ненадлежно обратио Скупштини. Зато је одбор мишљења да се не износи пред Скупштину.

Живан Живановић — То су свакако неписмени људи — ти бегунци из Турске — па су чули да је Скупштина нека највећа власт, те су се с тога њој и обратили, но ја бих молио, да се њихова молба упутити надлежном министру. Кад имамо на државном терету више хиљада Пригораца, можемо помоћи и ова 2—3 бегунца, који су од невоље амо дошли.

Известилац — Примам тај предлог и упутити министру.

Председник — Пошто г. известилац прима овај предлог, то ће се молба упутити надлежном министру.

Известилац чита:

Смедеревска кредитна банка, моли да извршне власти брзо и тачно извршују судске пресуде.

Решено: Молиоци су се обратили ненадлежно Скупштини, зато је одбор мишљења да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Марија, удова Мијајла Живадиновића из Крушевца, моли за државну помоћ.

Решено: Нема основа да јој се издаје државна помоћ, пошто је општина дужна по закону издржавати своју сиротињу. Зато одбор предлаже, да се ова молба не износи пред Скупштину.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско мишљење? (Усваја).

Известилац чита:

Јелена удова И. Јовановића из Ниша, моли за државну помоћ.

Решено: Пошто молитељка добија пензије по 25 динара месечно, а нема закона по коме би јој Скупштина исту повисила или државну помоћ дала; зато је одбор мишљења, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита:

Мила Ф. Петрић из Ниша, моли за државну помоћ.

Решено: Нема закона по коме би се молитељки давала државна помоћ, то одбор предлаже, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита:

Александер Стојковић учитељ у Крњеву у ср. јасеничком окр. подунавског, моли да му се године привременог учитељства признаду као године сталног учитељства.

Решено: Године привременог учитељства не уважавају се за године сталног службовања, зато је одбор мишљења да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита:

Милосав Миленковић из Крепољина, моли да буде ослобођен новчане казне.

Решено: Да се не износи пред Скупштину, (чл. 94. т. 3. пословника).

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита:

Милош Станковић из Крепољина, моли да буде ослобођен новчане казне.

Решено: Не износити пред Скупштину, (члан 94. тач. 3. пословника).

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита:

Милосав Јовичић из Крепољина, моли да буде ослобођен новчане казне.

Решено: Не износити пред Скупштину, (члан 94. тач. 3. пословника).

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита :

Катарина Стојановић из Жабара, жали се на управу вароши Београда.

Решено : Пошто не заслужује да се износи пред Народну Скупштину, оставља се у архиву.

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита :

Грађани општине глибовачке у ср. јасеничком окр. подун. моле да се спорови код дух. судова о разводу брака у што краћем року решавају.

Решено : Пошто ова молба садржи предлог на што права имају само посланици, то је одбор мињења да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина мишљење одбора? (Усваја).

Известилац чита :

Никола Ј. Илић свештеник из Страгара, жали се против поступака јермонаха манастира Благовештенског.

Решено : Молба ова поднешена је ненадлежно, зато је одбор мишљења, да се преко исте пређе на дневни ред.

Ја знам овога калуђера, да је донеста врло опасан човек.

М. Лешјанин — Ја мислим да би то требало упутити министру просвете.

Новак Милошевић — Кад је одбор овако решио, он се обзирао на закон. Ове ствари искључиво спадају у круг духовних власти и суда духовног. Овај се није обратио духовном суду да тужи јеромонаха; према томе одбор није могао донети другаче решење. Ја мислим да је одлука Скупштинска правилна и законита.

Тома Војичић — Ја мислим да би требало, пре него се донесе одлука о овој молби, да се види садржина њена.

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се прочита ова молба? (Чује се: не треба).

Известилац — Упућује се ова молба министру.

Лазар Лазаревић — Па кад се упућује министру, нека он њу проштудира.

Потпредседник — Претрес је свршен. Стављам на решење. Прима ли Скупштина одборско решење? (Прима).

Известилац чита :

Павле Стојановић из Петријева (у ср. смедеревском окр. подунавском) моли за државну помоћ.

Решено : Молитељ тражио је инвалидску потпору код инвалидског суда, за то што је у Српско-Турском рату, као што он наводи рањен, па му није досуђена, за то тражи државну помоћ. Нема закона по коме би се молитељу дала државна помоћ за то што није инвалидски суд досудио му пензију; за то је одбор мињења: да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско решење? (Усваја).

Известилац чита :

Јован Томић писар у Ваљеву, моли да му се извесне године неуказне службе урачунају у указне.

Решено : По закону не могу се уважити године привременог учитељства за године указне службе, и ако је молилац чиновник; за то је одбор мињења: да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско решење? (Усваја).

Известилац чита :

Милосав Јевђовић из Тополнице (у окр. крагујевачком) моли за државну помоћ или за дозволу прошења.

Решено : Не заслужује да се износи Скупштини на решење.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско решење? (Усваја).

Известилац чита :

Ђирана, удова поч. Лазара Ведића из Књажевца, моли за државну помоћ.

Решено : Да се не износи пред Скупштину.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско решење? (Усваја).

Известилац чита :

Гарчела Томаш из Нове Божурне (у ср. прокупачком окр. голичког) моли за државну помоћ.

Решено : Пошто постоји пресуда инвалидског суда, којом се одбија од тражења инвалидске подпоре за то што се није могло доказати да је као војник онеспособио; то је одбор мињења: да се преко ове молбе пређе на дневни ред, пошто нема основа да му се даје државна помоћ.

Председник — Усваја ли Скупштина одборско решење? (Усваја).

На реду је сад други претрес закона о штампи. Извоате чути известивоца.

Известилац Љуб. Ђирић. Господо, као што знате, одбор је на првом читању учинио многе измене и те су измене примљене од стране Народног Представништва, а многе су одредбе ушле из пројекта министровог. Ми смо сматрали за дужност да прештампамо пројект и при том прештампавану ми смо изменили оне тачке, на које је министар пристгао. Ја ћу читати ове чланове, како су на првом читању усвојени. (Прочита први члан).

Председник — Стављам на гласање: ко је за то: да се прими чл. 1., нека седи; ко је против нек устане? (Већина седи). Оглашујем да је Скупштина примила члан 1.

Известилац прочита чл. 2.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 2. нека седи, ко је против нек устане? (Већина седи). Објављујем да је примљен чл. 2.

Известилац прочита чл. 3.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 3. нека седи, ко је против нек устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 3.

Известилац прочита чл. 4.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 4. нека седи, ко је против нек устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 4.

Известилац прочита чл. 5.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 5. нека седи, ко је против нек устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 5.

Известилац прочита чл. 6.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 6. нека седи, ко је против нек устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 6.

Известилац прочита чл. 7.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 7. нека седи, ко је против нек устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 7.

Известилац прочита чл. 8.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 8. нека седи, ко је против нек устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 8.

Известилац прочита чл. 9.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 9. нека седи, ко је против нек устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 9.

Известилац прочита чл. 10.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 10. нека седи, ко је против нек устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен члан 10.

Известилац прочита чл. 11.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то да се прими чл. 11. нека седи, ко је против нека устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 11.

Известилац прочита чл. 12.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 12. нека седи, ко је против нека устане? (сви седе). Објављујем, да је примљен чл. 12.

Известилац прочита чл. 13.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 13. нека седи, ко је против нека устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 13.

Известилац прочита чл. 14.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 14. нека седи, ко је против нека устане? (сви седе). Објављујем да је примљен чл. 14.

Известилац прочита чл. 15.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се прими чл. 15. нека седи, ко је против нека устане? (Сви седе). Објављујем да је примљен чл. 15.

Известилац Љ. П. Ђирић прочита чл. 16.

Мени се чини, господо, да у овом члану има једна празнина. Овде се каже да ће суд за 24 сата забрану оснажити или поништити и после тога ако нема решења сматра се да је забрана дигнута. Нема одређене казне за председника, који неће да изнесе суду на решење ствар, против које је чинена забрана. Мени се чини да би било умесно за овакве случајеве унети овде овакву одредбу:

„Ако суд за 24 часа од пријама ствар не реши, председник суда или његов заступник, биће кажњен са 200 — 300 дн., изузимајући какав непредвиђен случај, који по кривичном закону искључује одговорност.

О ствари овој решава и казну изриче касациони суд по жалби власти, која је забрану листа тражила.“

А да не би било злоупотреба од стране министра правде ја мислим да треба да оставимо касационом суду да он реши да ли је председник крив што ствар није изнео на решење, или не; јер ако оставимо овако, моћи ће да буде злоупотреба. Председник, знајући да се за 24 сата, ако се не донесе решење о забрани, забра скида, може да оклева с изношењем ствари на решење. — Дакле као год што смо се свим силама трудили да осигурамо слободу штампе, да се уредницима не чини неправда, исто тако морамо и овде да учинимо једно ограничење да и председник не би могао да учини злоупотребу са својом дужношћу; па ако навалично не хтене да изврши што му закон налаже, нека буде кажњен.

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — Ово што предлаже г. известилац не тиче се ни у колико закона о слободној штампи, него се тиче тачности у вршењу дужности председника и судија. Међутим зна се, да и председник и поједине судије кад погазе одредбу законску, одговарају за то. Ја мислим ако и не уђе таква одредба у овај закон, опет ће касациони суд казнити председника, ако не би извршили своју дужност. Али ако се нађе да је потребно да се и ту одреди нарочита казна, ја немам ништа против тога, у осталом ево не иде ни на штету, ни на корист слободне штампе, него овим се тежи томе да чиновници врше тачно своју дужност, што се по себи разуме, јер кад не врше тачно дужност, они ће бити кажњени. Ја опет велим: ако налазите да је потребно да се још боље утврди тачно вршење овне дужности, онда можете примити предлог г. известиоца.

Панта Срећковић — Ја мислим да је говор г. Ђирића са свим умесан и молим Скупштину да то усвоји, јер ће се иначе чинити злоупотребе.

Но усвајајући овај предлог, ја бих имао да додам још ово. Ми смо при првом претресу много говорили о приватном животу, о породицама нашим и мени се чини да је место овде да се каже да се не сме нападати приватан живот и породица; треба овде дакле додати као 4-ту тачку: приватни породички живот.

Известилац — Као што видите, у одељку другом овога чл. 16 говори се о узапћавању и казује, кад се може узаптити лист, новине, књиге и т. д., и према томе не би имало смисла

и не може бити места захтеву г. Срећковића. Његовом захтеву има места тамо, где се говори о казнама, и онде може г. Панта тражити веће гаранције за чување приватног живота, а овде се говори само о узапћавању. Пошто нисам мало пре тражио од посланика да помогну мој предлог, да не би председници злоупотребљавали своју дужност, то молим сад 10 посланика да помогну мој предлог. (Потпомажу га).

Коста Борисављевић — Предлог известиоцев неумесан је, пошто се он баш окреће против слободе штампе, јер ако председник не изнесе за 24 сата на решење то питање о запту, онда се забрана диже; а на против оваквом редакцијом ватераће се председник да питање о запту реши. Дакле ја мислим да нема места предлогу његовом ако се иде на то да се стобода штампе заштити.

Живан Живановић — И овако стоји како каже г. Коста Борисављевић, али свакојако његово тумачење допушта да код судова буде нешто што не би требало да буде, т. ј. да суд може да прећути своје мишљење да на тај начин буде сакривачи у некој ствари. С тога би било деликатније да суд пошто по то донесе своју одлуку о листу који треба или не треба узаптити. За то је суд. —

Известилац Љуб. П. Ђирић — Кад сам, господо, поднео овај предлог, ја сам подоста размислио да ли овакав предлог неће скучити слободу штампе. У целом мом раду о понашању при првом претресу овога закона, ви сте видели, да сам био ваљан, да све оно, што је ишло на штету слободе штампе, отклони. Али ви видите да за председнике судова долазе људи који припадају извесној политичкој партији и такав један председник може да чини злоупотребе и да листовима који припадају његовој партији помаже, а противничким да одмаже; н. пр. ако се узапти „Видело“ он може одмах да изнесе на решење то питање, а ако се узапти „Српска Независност“ или други који лист, он може да не изнесе на решење. Дакле да не би било злоупотребе ја мислим да треба усвојити мој предлог, при том пре што председника може казнити за неправилни рад само касација, а ако код ње не налазите гаранције онда мислим да ћете мање гаранције наћи код самовоље појединих председника. И ја мислим да нећемо скучити слободну штампу мојим предлогом; напротив, отклонити се људивоет председника, да једну ствар изнесе на решење кад хоће, и да је не изнесе кад неће.

Ранко Петровић — Мени се допада примедба г. Косте Борисављевића, јер заиста ако се где год председник пролећи, или се прећути, онда то његово ћутање може ићи само у корист новина и њима што је наштампано, јер се забрана онде диже. Дакле то би ишло у корист слободне штампе. Умесно ми се види и примедба г. Живана Живановића, што каже, да може да се деси те да тим ћутањем неко буде оштећен само што ја налазим да та штета није против слободне штампе, јер то је неоспорна истина, да та штета може бити за сваког другог пре, него ли слободну штампу, а овде известилац говором својим хоће да заштити само слободу штампе. А ако ко буде штећен или увређен, председник и судије нама су одговорни по закону о судијама, и по томе нема никакве потребе за овај предлог који је изнео г. Љуба Ђирић. Ако ли се деси ово, што је поменуо г. Ђирић, да једне новине председник суда одмах узме и прегледа, а за друге се чини невешт, за то стоји административна власт која може тужити председника суда. Дакле има пута да се и оној другој страни да задовољења. Међутим у интересу је слободне штампе да не примимо никако предлог г. Ђирића.

Милутин Гарашанин — Господо, код овога члана имам да учиним једну примеобу. Овде се говори о узапћавању списа, новина и т. д. и каже се у којим случајима може то бити г. ј. у случају увреде Краља или Краљевског дома, у случају увведе кога страног владоца или њиховог дома и у случају позива грађана да устају на оружје. Даље у овим члану 16 казато је како запт пада. Али има један случај који је мени дошао до знања а за расправу кога мени се чини да би било места да се овде каже шта треба радити. Случај је у овоме Лист један узапћен, што садржи увреду владоца; суд је о-

добријо запт и полиција подигне тужбу против оног листа па кад је сав спор свршен, кад је прошао кроз све судове, писац онога чланка био је са свим ослобођен. Мини се чини, кад изађе таква пресуда, којим се дотични писац ослобођава од казне, и кад се призна да нема дела, да онда треба и запт да падне. Међутим случај је био противан — писац је био ослобођен од казне, казато је да нема дела, пуштен је испод суђења, а запт је ипак остао. Ја мислим да је то неправилно и да је место овде да то овде исправимо. С тога мислим да би било добро да се овде дода ово; ако се на суду докаже, да нема дела према члану 16 овог закона и уредник или писац ослободи се од казне, онда тим самим и узашћени примерци враћу се уреднику и растурање је дозвољено. Ја молим 10 посланика да овај мој предлог потпогну. (Потпомажу га).

Министар унутрашњих дела — Ово што је предложено г. предговорник са свим је умесно, јер само онда кад у начелу има кривице може се то узаштити, а кад се нађе да нема кривице онда се не може узаштити. Дакле ја пристајем да овде уђе и ова одредба, где се изрече да нема дела, да ту пада и запт.

Известилац — Ја примам предлог г. Гарашанина и ми ћемо у одбору ово поправити, па ћемо накнадно изнети овај члан.

Председник — Пошто су г. министар унутрашњих дела и известилац примили предлог г. Гарашанина и известилац тражи да се то упуту у одбор, то се има упутити у одбор да се тамо доведе у сагласност са чланом 16. (Чује се: нека се упуту у одбор и предлог известночев).

Дакле члан 15 враћа се у одбор да се по предлогу г. Гарашанина и известноца г. Ђирића поправи.

Известилац Љ. П. Ђирић прочита 12.

Као што вам је из првог читања овог пројета познато, господо, одбор који је проучавао предлог закона о штампи, издвојно се код овога члана од предлога г. министра унутрашњих дела и нашао је да се под краљевским домом треба да разуме само Краљ, Краљица и Престолонаследник. Пре свега одбор је мислио да овоме члану у опште и нема места у закону о штампи. Њему је место у кривичном закону, по чијим су одредбама и до сада таква питања решавана. Али, ваљда, услед тога, што су наши судови почели разно да тумаче шта се под краљев. домом разуме и дошла је ова одредба члана 17 у закону о штампи. Разилазећи се од гледишта г. министра унутрашњих дела и доносећи онако своје мишљење, доносили онако своје мишљење, одбор то није учинио на сумњиво, но је озбиљно проценио и околности у којима се ми налазимо и после таквог студирања и нашао је да би *за наше прилике* било по најбоље да се под краљев. домом разуме Краљ, Краљица и Престолонаследник тим пре што се и у нашем кривичном закону, по коме су до сад све те ствари суђење, разумеју под краљевским или владалачким домом, Краљ, Краљица и Престолонаследник, Тако у §. 916 одређује се казна само за Краља, Краљицу супругу и Престолонаследника. За друге чланове краљевског дома наш кривични закон не зна. Међутим господо прелставајући шта се код другог света у другим земљама разуме под краљевским домом ми смо нашли да се не разумеју само Краљ, Краљица и престолонаследник него ту долази овака одредба какву је министар предложио и Скупштина на првом читању усвојила. При свем том ми смо нашли да би према нашим приликама неправилно и незгодно поступили ако би усвојили оно, што је у другом свету усвојено за чланове Краљ. дома. И ако је ово питање господо деликатно то се њему не може да говори доста опширно ипак ја ћу да кажем шта је и мене и остале чланове одбора то руководило да овако учинимо. Као што вам је познато господо, у целом образованом свету чланови краљ. дома не смеју да се мешају у државне послове или као што ми обичним језиком кажемо не смеју да се баве политиком. Њима је све једно, или ако им није свеједно они недозвољавају да њихово мњење на јавност изађе, како ће која партија на избору проћи, како ће се једно питање у земљи решити, да

ли ће га ова или она странка потпомоћи и т. д. Напротив код нас господо, друкчије стоји. Ми смо видели да се један од чланова *нашег* краљевског дома који је неприкосновена личност, који је био на врхунцу државе и коме сви чланови појединих партија треба да буду подједнаки мили и драги није стајао на оној висини на којој треба да стоји као што је то у другом свету. Сетимо се дље само оног његовог путовања по Србији, којом је приликом као влађући Краљ, јавно и отворено агитовао у корист једне странке. (Чује се и корист чије?) Напредне. Кад је немогући да издржи више борбу с народом с престола одступио он је том приликом дао свечану реч да се у политику неће мешати а ми смо међутим видели да је и после абдикације не само кад му се дала прилика већ често и сам стварао те прилике, само да би могао исказати своју љубав или мрзост према појединцима улетао се у државне послове.

Сетите се његовог ручка у Шапцу приликом прославе стогодишњице г. Јеврема, сетите се банкета у Нишу, сетите путовања на Суву Планину па ће те се уверити да је одиста врло незгодно кад се један члан владалачког дома пусти у агитацију и кад он јавно исказује или мрзост или љубав не само према појединим личностима него чак и према радњама појединих партија. Кад смо узели на ум оваку радњу једног члана краљ. дома, кад смо се уверили да и после свечано задате реч пред најодабранијим чиновницима, грађанима и великодостојницима српским он не може а да се не меша у државне послове, онда ја мислим да је гледиште одборово било правилније по предложене редакције од стране г. министра. Као најновији разлог противу оваког мог мишљења износи се ако би чланове влад. дома огласили за просте грађане, да би неко од њих могао бити министар, посланик и т. д. Но мени се чини да се то само хоће да каже, али да не би могло бити да ће члан краљ. дома бити посланик министар а напослетку ако се стање у земљи дотле доведе да народ хоће једног члана влад. дома да узме за свога посланика или да га хоће поставити за кмета једне вароши рецимо Београда, ја вас господо, питам ко му онда може то да забрани, ко му може на пут да стане. Тада чини ми се не би било никакве вајде ни од овога става о коме се дебатује.

Према свему овоме ја мислим да ће Народна Скупштина најбоље урадити ако прими онако редакцију како смо је ми предложили — на првом читању т. ј. да се под краљ. домом разумеју Краљ Краљица супруга и Престолонаследник, онако исто дакле, као што је то у нашем садашњем крив. законнику.

Ранко Петровић — Ја устајем, господо, против оваквог начина вршења известилачке дужности као што ју је почео сада да врши г. Ђирић. Код вас је била до сад таква практика да кад се један закон на првом читању усвоји, онда се о њему више не износи одборско мишљење, него само оно што је Скупштина на првом читању примила и одобрила. Док г. Ђирић својим објашњењем чл. 17 овако како је Скупштина примила, неколико пута помиње „Ми у одбору ми у одбору.“ Још је мало остало па да нам изнесе већину и мањину одборску. Ја мислим да је то неправилно. Г. Ђирић може као посланик тражити да га у ономе што би желио да измени потпомаже довољан број посланика али никаквог одбора Скупштина сада нема пред собом у овој ствари. Ја сам противан овоме што је г. Ђирић почео да злоупотређава своју известилачку дужност и да квари нашу досадашњу практику коју смо имали и коју сада имамо. Да се не би то ни другим местима дешавало ја ево против тога устајем.

Алекса Ратарац — Ја устајем да проговорим неколико речи о овоме чл. 17. Нећу ни на оно гледиште, као што је Ранко Петровић учинио, да се свраћам на оно што није учињено, него баш оћу да говорим о ономе што је сад прочитано и на првом читању усвојено.

Овди је реч о претцима влађућег Краља. Ви знате да је код нас предак влађућег Краља, који нема више ни једног предказ бив. краљ Милац. . . .

Председник — Молим вас, закон се доноси за будућност а никако за личност.

Алекса Ратарац — Господо, овде је реч о претцима и ја сматрам да је предак владајућег дома бив. Краљ Милан и ја устајем противу овога члана, да су и остали чланови владајућег дома сем Краља, Краљице и Престолонаследника, неприкосновени, а то из ових разлога. Ако овај члан остане овакав какав је, онда се не може да критикује рад једног владоца, који је управљао земљом и не сме да се оцени његов рад онако како треба да се оцени, те, да се оцени владавина једнога владоца онако каква је у истини била. Па чак не може ни за историју да буде тај рад, чист и онакав, како би требала историја да га оцени. Тако је исто било и за време владавине бив. Краља Милана и сад не би нико смео да критикује тај његов рад, који је био штетан за целу земљу, и то после, пошто је сишао са престола драговољне или можда силом околности...

Председник — Молим вас г. Алекса имајте на уму пословник скупштински па говорите о чл. 17 а не о Краљу Милану.

Алекса Ратарац — (продужава). Ја ћу о томе да говорим и хоћу разлоге за то да изнесем, те с тога вас молим да ме не спречавате у говору.

Као што рекох, Краљ Милан је сишао с престола драговољно или можда силом прилика, и сад кад он није више владалац, да нико не сме изрећи свој суд о његовој владавини, што би било врло нужно за оцену његове владавине у историји, како би могли потомству да покажемо какав је био тај Краљ Милан у истини,....

Председник — Ја вас молим да говорите о чл. 17. а не да изнесите своје мишљење о Краљу Милану, јер иначе ћу вам закратити реч.

Алекса Ратарац (продужава). Молим вас ја хоћу да говорим, а ви ми можете одузети реч, — а вас је више можете ме и напоље истерати.

Дакле, штампа и јавно мњење треба праведно и непристрасно да оцењују свачији рад и ко хоће томе да стаје на пут т. ј. да се права истина износи, тај врши један злочин на закон о штампи.

Господо, по закону кривичном а нарочито у ономе члану који је прочитао г. извештач, чисто и јасно стоји шта се разуме под *краљевским домом*. Разуме се дакле: владајући Краљ, Краљица и престолонаследник и ништа више а други чланови породице подлеже осталим нашим грађ. законима. У чл. 41 Устава стоји, ко је неприкосновен а чл. 17 закона о штампи хоће да заштити неприкосновеношћу не само Краља, Краљицу и престолонаследника него и њихове предке, који су владали као и остале чланове његовог дома и тако да јавно мњење не може изрећи свој суд о каквом предку који је владао. Ја мислим, да за то нема разлога и ми се не можемо оправдати пред историјом ако би уствojили овакву редакцију овога чл. 17 и с тога сам устао противу њега, и ако се овај члан усвоји онда ћу гласати и противу целог овог закона с штампи. (Жагор).

Милутин Гарашанин — Господо, при првом читању овог законског предлога, ја нисам био узео реч па нисам мислио, да то чиним ни при другом читању. Али у овој нашој земљи брзо се живи, брзо се сазрева а још брже преживљује и сваки дан који осване, доноси нам по неко ново искуство. И у овоме кратком времену, које је протекло између првога читања пројекта закона о штампи и овога данашњег другог читања, ја, који без ласкања, без самохвалисања, смем да кажем, да прилично добро познајем и људе и прилике у којима се крећем — стекао сам једно ново искуство, искуство, које је такве природе, да ме покреће, да устанем и да узмем реч при другом претресу овог законског предлога, а противно мојој намери, коју сам првобитно имао и противно мом дојакошњем обичају.

Господо, од кад имам част, да сам на заједничкоме раду с вама, ја вам нисам мојим говорима досађивао, те сам са тога саободан да мислим, да вам неће бити тешко, што ћу за један тренутак морити ваше стрпљење, а у напред вам обећавам, да га нећу дуго заморавати.

Господо, кад сам већ устао да говорим нека ми буде дозвољено, да учиним претходно једну напомену у томе што ми се чини, да је Скупштина оваквом редакцијом чл. 17. отишла много даље него што је и сама хтела.

Мени изгледа да се није помишљало, није се чист рачун имао о свима последицама до којих нас овај члан 17. неминовно одвести може и одвести мора.

Ја ћу оставити на страну то, што је појам о увреди врао таман и растегљив, што сваки на свој начин обележава ону међу, која треба да подели оно што је пристojно, од онога што је непристойно и од које међе на даље настаје увреда.

За доказ да је тај појам таман, да је неразговетан, ја ћу навести факт, да су наше власти, наши судови тај појам о увреди кад је говор о владалачком дому превели у другу једну фразу која гласи: *узимање у претрес, узимање у дискусију владалачког дома*. Та фраза је неодређенија од оне прве, али и ако ње нема ни у Уставу ни у закону, она је стекла потпуно право грађанства у нашем судству, и ја вас молим да то запамтите као факт ради онога што ћу даље навести.

Ја сам, господо, противан оваквој редакцији чл. 17., ја ћу чак да будем противан у опште читавом чл. 17 и каваћу, да би овај закон могао бити савршен и без овога члана, а садржина тога члана могла би да се пренесе у други који закон, где би јој било бољег места. Ја сам противан оваквоме члану закона о штампи и из тога разлога, што ми се чини, да он води правце у апсурдум, у бесмислице.

Замислите, господо, за један тренутак да је овај закон о штампи ступио у живот, замислите, да је неко под владом тога закона са оваквом редакцијом чл. 17. сео у Србији, да пише српску историју. Ја вам нећу горорити шта значи то писати историју — ја сам учио и читао историју али је писао нисам никад, — мислим да нећу претерати кад рекнем, да у задатку историје између осталогa стоји и то да непристрасно и истинито процењује извесно доба, доба из прошлости; да истинито и непристрасно процењује владавине, које су се и кад мењале направи земље, да истинито и непристрасно процењује владоце, који су тој владавини давали свој импулс, који су им својим делима ударали печат имена свога. Та критика биће на сваки начин у многим деловима својим похвална, али ће у извесним деловима неизбежно бити осуда.

И онда, господо, онај човек, који би под владом оваквог закона са оваквим чл. 17. какав се предлаже, сео у Србији да пише историју срп. народа, он не би ни цео лист исписао, морао би бацити перо и напустити рад. Кад би у Србији трајала династија од неколико стотина година, као што тога у свету има, кад би на престолу српском седели још и данас Неманићи, историк српски не би смео написати ни о Цару Душану, ни о Стевану, ни о Цару Урошу, ни о Краљу Милутину ни једне прекорне речце, јер су то претци у правој линији.

Господо, слобода писања у Србији била би онемогућена зато, што би се и са оваквом редакцијом чл. 17. испречили испред историје, испред науке, испред истине. У Србији чак ни слободно читање непристрасне историје не би било слободно, јер таква књига историска, ако би била и у туђини написана, по сили овога истога закона била би узапћена и уништена и Србину би остало, да се у туђини својој рођеној историји учи. И кад је то таква бесмислица, такав апсурд, онда мислим, да сам довољно доказао, колико је из основа погрешан чл. 17. са оваквом редакцијом, и колико има јаким разлога, да га треба са свим изменити и другим бољим размишљенијим заменити.

Није то једина бесмислица, има их још. Мени се чини, господо, да сна забуна, која влада у овом питању и која је приликом првог читања обелеђана, произилази отуда, што је унесена једна збрка која је произашла из једног кривога тумачења, шта је то управо владалачки дом?

Кад је, господо реч, о владалачком дому, онда је ту само један значај могућан, а то је само онај, који у народу живи и постоји, Господо, у народу нашем зна се, шта је дом, а шта породица; у народу нашим та два појма савршено се двоје и савршено се размикују један од другогa. Породица је, господо,

једна целина врло велика, врло пространа, врло важна. Али једна породица састоји се врло често из много домова и није редак случај, да 4 рођена брата имају четири засебна дома међу собом веома различни и по важности, и по богатству и по односима према законима земаљским. Народ, дакле, не брка та два појма. И, кад у народу постоје та два појма о дому и породици, онда каквог разлога имамо ми, да речи дом дајемо други значај. И кад то тако стоји у народу с тим значењем дома и породице, онда питам вас, с каквим правом можемо помислити, да је уставотворац хтео, да други значај тој речи која у народу живи и која у народу нема два значаја, него само један? Како можемо претпоставити, да је уставотворац хтео да речи дом да неки други значај, и да под домом разуме породицу. Ја, господо, држим, да је и уставотвориц под речи дом разумео оно, што је и цео народ разумео и да је уставотворац морао правити разлику између дома и породице.

Кад стоји тако, господо, онда мислим, да је наш законодавац хтео да узме у заштиту, хтео је да учини неприкосновеним са свим нешто друго, него што се у овоме члану исказује, хтео је да узме у заштиту владалачки дом, а не владалачку породицу. А шта је хтео да разуме под владалачким домом? — По моме схватању, а то је држим једино и рационално схватање уставотворац разумео је и хтео је да узме у заштиту овај дом из владалачке породице, који се идентификовао са државом, који је ушао у састав њен, онај дом из владалачке породице, који је чувар престола српског, — онај, у коме лежи живо, видљиво обележје државног суверенитета српског, а то је династија. Династију као конкретну чињеницу хтео је да заштити, јер кад то не би хтео, значило би, да би према нашем Уставу било дозвољено да се пише о династији како хоће; значило би да би било дозвољено узимати је у претрес, кудити је и вређати; значило би, да би било дозвољено хвалити некакву другу или измишљати и препоручивати неку трећу, а то би било апсурд. Ако би ви схватили да у нашем Уставу реч дом има значење породице а не династије, то би значило, да је уставотворцу много више било стало да заштити рођаке, него оне што саставља суштину уставне наследне монархије српске

И сад да се запитамо, шта је то династија српска? — Ја вам нећу развијати велике теорије; ја вам не могу ништа убедљивије о тој ствари рећи, до оно што је сам творац данашње династије казао. Вама ће бити, господо, познато, да је под владом покојног Кнеза Милоша изишао кривични закон и да се у томе закону — не сећам се баш члана, да ли ће бити 91—92, али главно је да се у једном члану тога кривичног закона о увредама путем штампе учињеним, и то баш о оним које се путем штампе панесу владоцу и његовом дому, и ту се спомиње: само владалац, владарка и наследник престола. Сам дакле творац данашње династије обележио је шта је то дом и шта треба заштити. И господо, кад је он то тако учинио, онда не изгледа ли несмишљено, не изгледа ли чудновато, да ми са свим произвољно тумачимо на други начин оно, што је сам творац данашње династије утврдио, да ми сами произвољно изврћемо његово разумевање, шта је владалачки дом и да то обрћемо у владалачку породицу?

Треба приметити још и то, да у том истом кривичном закону, нема ни спомена о браћи краљевој, сестрама његовим, ни осталим рођацима. Према томе, дакле, кад је творац данашње династије тако разумео ствар, мени се чини, да би се ми градили већи католици од папе, кад би друкчије ствар схватили.

У осталом, ево куда овака бесмислица води! — У уставној монархији неодговоран је владалац и његов дом, дакле владарка и наследник. Али и ту може се рећи, апсолутне неодговорности нема, јер поред владоца стоји влада, која одговара народу, одговара Народном Представништву, за сва дела, за сваки акт владаочев. И сад, господо, кад би ово тумачење узели па проширили ту неодговорност на владалачки дом, разумевајући под владалачким домом, владалачку породицу, онда би испала чудновата бесмислица, да би чланови те владалачке породице били неприкосновенији и неодговорнији и од самога

влагоца, јер за владоца има неко да одговара, а за ове нема нико. (Чује се: тако је).

Господо, ако се један члан владалачког дома уздржава од мешавине у јавне послове; ако се уздржава од сваког напада или зачевица личних — јавно, ја пазим, да ће он тим самим већ бити довољно заштићен, да ће бити неприкосновен. Нико неће имати повода, да га напада. — Али и за тај случај, и кад би се ко избезумио, да му јавним путем панесе увреду, за њега стоји снажна заштита земаљских судова и закона наших, као и за остале грађане у Србији.

Али, господо, да ли ви мислите, да ту неодговорност, ту неприкосновеност, треба проширити дотле, да на прилику, један члан владалачке породице, у забораву на све дужности, на сва правила уљудности, на поштење, образ, изиђе у штампу, да њу направи покорним оруђем, па онда да клевета и вређа људе, да ствара вашар, да потреса земљу, и поред свега тога, да јавна реч нема ништа против тога да каже? Хоћете ли, господо, пристати на то, да неко може у заносу мржње, кивности, пакости путем јавности срамотити људе и срамотити њих да срамоти штампу, срамотити њу, да срамоти законе и уставне земље, а кроз њих и земљу и народ? Хоћете ли, господо, питам вас, и смете ли дозволити, да неко иза бусије неприкосновенисти, које нема у Уставу, а која се ево сад предлаже овим чланом, да је дате, да један члан Краљевске породице може да излије жучност на поједине људе, да их може вређати у поносу њиховом, да се може титрати са њиховом чашћу, да може погазити све оно, за чим људи од части маре, па да у овој земљи нема ни лека, ни помоћи, ни суда, ни пута, ни осуде, па чак ни јавног протеста? Мислите ли ви, да на такав начин укорените здраву уставност у овој земљи; мислите ли ви, да тим путем изједначите Србију и народ српски са осталим образованим земљама и народима европским; да ли на тај начин мислите, да ће те укрепити љубав и поверење, то тако нужно постоје, које треба да стоји испод сваког престола, ту тако скупоцену спону, која треба трајно да везује владоца и народ? Ако мислите да је тако, онда гласајте за редакцију овога члана.

Али, господо, ако вам је стало до тога, да одговорите вашем достојанству и као посланици и као Срби и као људи; ако вам је стало до тога, да очувате част држављана српских, те да их не излажете људљивим наступима појединих лица, онда ћете гласати против ове редакције чл. 47. Ону редакцију, коју је већина одбора, на првом читању изнела, ја узимам као своју и предлажем је Народној Скупштини, да је и она усвоји.

То сам имао да кажем.

Ја молим десет посланика да ме у овоме предлогу потпомогну. (Помажу га).

Панта Срећковић — Ја сматрам за своју дужност да говорим о оном што је мој предговорник говорио. Он је отворено казао шта је мислио, а мени се чини да овоме има места оној латинској изреци: „Audiatur et altera pars“, јер — већ треба оамо саслушати глас предговорника, јер је он у парници са извесним лицем, па с тога овако и говори. Господ предговорник је у парници можда правичан али ми треба да саслушамо и другу страну; на то, ја мислим, и не могу да појмим и да окарактеришем зашто је г. Гарашанин у овом случају и узимао реч и ја бих волео, да он то није ни учинио. Но, кад је већ то учинио онда се и ми морамо дотаћи те ствари, и морамо му одговорити. Као год што ми се чини, да г. Гарашанин није требао ни да говори, тако исто појмови о писању историје нису му ни мало правилни. Господин рачуна да је у нас једна династија Немањинска до данашњег дана, ма неби имали, тако рећи поштене историје. Ја ћу да вам наведем два примера; у силној царевини руској постоји овакав закон. Предак садашњег цара Александра, кад је умро, његову су канцеларију запечатили и она се за време владе Александра III. не сме отворити, а кад дође наследник данашњег цара руског, онда се овог цара канцеларија запечаћава, а отвара другог, и тада тек слободно писање историје о Александру II. и његовом времену. Ко познаје писање исто-

рије у Русији, Енглеској и Немачкој, тај ће паћи најбоље историје написане још за времена наслеђеника владоца о коме се пише. Дакле, не стоји то, да код нас нико не би смео да пише историју, а друга је ствар *писати савремену историју*.

Ми смо се поделили на разне партије и убеђени и о савременом раду ми не можемо писати овако исто, како ће писати о нама, кад нас не буде на овом свету. Ове наше данашње речи и овај члан којег претресамо, о њима ће бити писано и ја сам уверен, да ће и моје мишљење да се саслуша и ја сам убеђен да ће то бити прави пут.

Сад ћу да пређем на сам члан, а пре тога имам да учиним ову примедбу: Ми смо око овога члана водили велику борбу, да изумемо владоца, да је он неодговоран, неприкљивостан, и ја држим, да је то главни циљ данашњег устава да владоци остају, а министри да падају. Ако би се узело овако тумачење, као што је г. предговорник рекао, ја вас онда молим, да ми протумачите члан 41 Устава. Ако узмете оно што предлажу г. Ђурић и г. Гарашанин, онда сви остали сем владоца, могу бити турске вере или католици или ма које друге вере. Дакле, види се, да се под именом владалачког дома, не разуме никако оно што је рекао г. Гарашанин.

Друго: наследник престола и остали чланови краљевског дома, не могу ступити у брак без допуштења краљевског, то значи: да његова браћа сестре, стричеви, не могу ступити у брак, док им он не одобри. И кад они немају своје воље, онда каква је то памет, каква је то мудрост, одвајати из те породице та лица, која се не смеју оженити кад хоће и ским хоће, а изложити их нападају и смевају. Ја мислим да се и овај члан 17 унесен са највећом обазривошћу и са највећом мудрошћу и ја могу овде само да кажем: хвала господи министрима, који су ово унели, да једном ми у нашој земљи дођемо до *реда, мира и спокојства*. Ја сам мало час предложио да се не сме дирати ни у приватну породицу, већ се у штампи могу претресати само званична лица и њихови послови и ја се надам да ће Скупштина то усвојити. Ми овде хоћемо да издвојимо, Краља, Краљицу и наследнике а са осталим члановима његовог дома, да се свет титра како хоће, а на тај начин, ви г. министри породицу уништавате крвну везу, уништавате оно што закони наши бране оно што природа чува, па најзад, уништавате и династију. Устав каже, да је краљ неодговоран. Ја се држим потпуно овога и ако чега год има што је било за прошле владавине одговорног, то су били одговорни г. министри, а није био одговоран онај који је био владалац, као и данас што су одговорна ова г. г. министри и нико други. За све погрешке пређашњег краља одговорни су његови министри и у том броју и Гарашанин. Такву одговорност признају велики државници и велики народи, јер знају практичку вредност оваког закона и они немају онако објашњење Устава, како је наш Зубан објаснио 1833 год. који вели, да други син владоца не наслеђује престо по смрти првога. Због тога што смо ми имали оваке врачњаке и туђе агенте, ми ничега доброг у земљи нисмо ни имали. Ја дакле сматрам овај члан као једно ограничење, као једну ограду нас самих, наше државе и наших аспирација, и по томе, ово је изузетан случај, где краљ има оца, што пре није било. Ми у ранијем добу нисмо ни знали те ствари многи су владоца сматрали као кмета, па кад им прене ђеф мењали их. То тако не иде. Усвојити ово што говори г. Гарашанин значи, бацити ватру у овај свет; значи, сваки дан читати у новинама грђе и клевете од чега треба да се штедимо. Ако ви одклоните ово и усвојите као што је Устав разумео неодговорност краљевског дома и не увлачите у дискусију њих, онда вам они не могу сметати, а ако их уведете у тај вртлог, да они могу да буду што и ми: министри и скупштинари и т. д. онда сте свршили са Србијом. Ја то не могу да примим на своју душу и молим Скупштину у име блага ове земље да и ви не примите.

Љуба Јоксимовић — Ја писам мислио о овој ствари да говорим, али рећи ћу неколико речи односно онога што

г. Панта рече о писању историје и он вели, да они који хоће да униште династију и Србију противни су овоме члану како је на првом члану усвојен. Он говори о неком цару Александру руском, а мени је жао што он није поменуо великог цара Александра македонског, који је био одвојен од оца и мајке, за то што је на двору владао раздор. Ми видимо, да и на нашем двору влада раздор, између Милана и Наталије а он иде на штету њиховог сина, па би и ту требало њих издвојити од Краља владоца, као што је био случај са Александром великим, који је тек онда постао велики, кад су га паметни људи издвојили из тога раздора.

Ако би усвојили овај члан 17 овакав, онда би оставили једну празнину, јер се овде не каже *њихови* претци и не би сачувати онога кога хоћете овим да сачувате, а осим тога онеме, који би писао што против каквих мртвих предака, могли би створити кривцу. Дакле, они који хоће да усвоје овај члан 17 треба да мету *живи* претци. А ја сам за то да се из овога члана избришу и Милан и Наталија, а не да из њених леђа неки интригирају; јер ако се остави тако, да се они законе, а други стану пречишћавати рачуне њихове те да се уведе једној или другој страни онда ће то бити на штету трећег, на штету престола, а то мислим да не би требало да жели ни један Србин. И ја ћу гласати за оно, како је одборска већина на првом читању предложила.

Милутин Гарашанин — Мени се чини да сам се довољно трудно да у моме говору будем јасан, а трудно сам се и за то, да Скупштини не унесем у дискусију ни мало каквих личних побуда. Г. Панта Срећковић чим је после мене устао да говори, он је замерио што сам у опште и говорио.

Мени се чини да до сад нисам много Скупштини досадио са мојим говором. Ја сам г. Панту врло пажљиво слушао дуго времена, и чини ми се да нисам ни његово стрпљење злоупотребио кад сам ово једанпут говорио. Али г. Панта криво је разумео мој говор и мисли да ја излазим као парнична страна у овом питању. Боже сачувај! Нити сам мене унео у тај спор, нити кога другог. Ја говорим о предлогу оваквом какав је учињен и налазим да може бити од њега штетних последица за земљу. Што се тиче мене, нека зна г. Панта, кад год је питање моје части, ја ћу је бранити, па нека буду закони какви му драго.

Министар унутрашњих дела Господо, лако је опазити да се при дебатовању о овом члану отишло у страну и да су се многи говорници удалили од самог овог члана, од онога што он треба да значи, па су пренели своје разлоге на садашњост, на поједине прилике, на своју осетљивост, на добијене уредбе, и тиме би неки хтели, да српску Скупштину понизе до те улоге, да сад удешава законе према нарочитој прилици и да заштити појединца, који се нашао увређен и који би хтео да злоупотреби Скупштину, да његов рачун врши. Пре свега, господо, у Европи има много монархија, и нигде никоме није на памет пало да оваква ограничења унесе у појам о владалачком дому као што неки овде траже. Нигде тога нема нити је кад било. Ето узмите н. пр. Германију, где има много старих династија и монархија и тамо нема спора о томе да су сви претци и потомци династије чланови владалачког дома и њихови су односи регулисани свуда било такозваним домаћим правилима, која издаје владајући члан династије, било нарочитим законима, које редовним начином издају законодавни чиноци. Сад кад видимо да се тако ради свуда у целом свету, не можемо рећи, да је у томе цео свет луд, а ми хоћемо да будемо паметнији од целога света. То је један крив појам, који хоће да се подмете, кад се каже да је чланство краљевског дома само нека привелегија. То није никаква привелегија. Огласити родитеље владајућег краља, да нису грађани, него да су чланови владалачког дома, значи дићи их на престојну висину, на којој су су у свему ограничени. Само се тако може свако њихово кретање сводити у одређени круг, може им се место живљења одредити, може се водити контрола над њиховом жељом, над њиховим понашањем, трошењем, везама и т. д.

(наставиће се)